

ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ
ΙΔΡΥΜΑ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΜΟΝΑΔΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ
ΠΡΟΝΟΙΑΣ

**ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ ΣΑΝ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑ ΤΗΣ
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ**

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ: ΠΑΠΑΜΙΧΑΗΛ ΜΑΡΙΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΑΥΡΙΔΟΓΛΟΥ,
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ

ΚΑΛΑΜΑΤΑ

ΜΑΙΟΣ 2011

Αφιερώνεται,
στην οικογένεια μου, για την συμπαράσταση τους
και την αμέριστη βοήθεια τους
στην απόφαση μου να σπουδάσω
αψηφώντας τις όποιες δυσκολίες,
στον Δημήτρη που μου
έμαθε να πιστεύω και να προσπαθώ στη ζωή μου και,
στις παρέες μου από τα Τρίκαλα
που στηρίζουν πάντα όλες τις προσπάθειες μου,
και έδειξαν κατανόηση μέχρι το τέλος της πτυχιακής μου εργασίας...!!!

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ τον κ. Γεώργιο Μαυριδόγλου Καθηγητή του τμήματος Διοίκησης Μονάδων Υγείας και Πρόνοιας του Α.Τ.Ε.Ι Καλαμάτας για την εμπιστοσύνη που μου έδειξε με την ανάθεση του θέματος της παρούσας πτυχιακής εργασίας, την διαρκή καθοδήγηση που μου προσέφερε και τις ανεκτίμητες συμβουλές για τη δομή, το περιεχόμενο, και την παρουσίαση της πτυχιακής. Τέλος, θα ήθελα να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου σε όλους τους καθηγητές του τμήματος ΔΜΥΠ του Α.Τ.Ε.Ι Καλαμάτας, οι όποιοι μου μετέφεραν τις γνώσεις τους και με άλλαξαν σε πιο δραστήριο και προβληματισμένο άτομο που εμπιστεύεται τον εαυτό του, βοηθώντας με έτσι να ξεπερνάω τις δυνατότητες μου και να θέτω πιο υψηλούς νέους στόχους.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	6
ABSTRACT	7
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	11
1.1 Ορισμός Κοινωνικού Κράτους.....	11
1.2 Στόχος Κοινωνικού Κράτους	12
1.3 Χαρακτηριστικά και λειτουργίες.....	12
1.4 Ιστορική αναδρομή και η κοινωνική αρχή στο ισχύον Σύνταγμα	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	17
2.1 Ορισμός Κράτους Πρόνοιας.....	17
2.1.1 Διαφοροποίηση έννοιας Κράτους πρόνοιας- Κοινωνικού Κράτους	18
2.2 Μορφές – Μοντέλα Κράτους Πρόνοιας	19
2.3 Ιστορική αναδρομή	20
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	21
3.1 Ορισμός Οικογένειας	21
3.2 Μορφές της Οικογένειας	21
3.3 Η Οικογένεια στην Ελλάδα	22
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	24
4.1 Οικογενειακή συνοχή και αλληλεγγύη	24
4.2 Δείκτης Οικογενειακής Συνοχής – Μεθοδολογία.....	25
4.3 Διαφοροποίηση κρατών με βάση τον Δείκτη Οικογενειακής Συνοχής.....	28
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	33
5.1 Ορισμός Κοινωνικής Πρόνοιας	33
5.2 Η Κοινωνική Πρόνοια στην Ελλάδα και σε άλλα κράτη	33
5.3 Μεθοδολογία-Σύγκριση της δομής της Οικογένειας ανά ομάδα κρατών σύμφωνα με το Σύστημα Κοινωνικής Πρόνοιας και με βάση τους αποδεικτές	35

Κεφάλαιο 6.....	42
Συμπεράσματα.....	42
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	44

Ευρετήριο Πινάκων

Πίνακας 1: Δείκτης Οικογενειακής Συνοχής, ανά χώρα, σύνολο δείγματος, πλουσιότερο και φτωχότερο 20%.....	29
Πίνακας 2: Νοικοκυριά με μέλος άνω των 75 ετών που δέχτηκαν βοήθεια (%)......	36
Πίνακας 3: Υποδείκτες εγγύτητας, επαφής, μεταβιβάσεων σε χρόνο και σε χρήμα, για την Ελλάδα και το SHARE, συνολικά και για τα ακραία πεμπτημόρια.....	38
Πίνακας 4: Ποιότητα Ζωής ανά χώρα.....	40

Ευρετήριο Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1: Δείκτης Οικογενειακής Συνοχής ανά χώρα.....	30
Διάγραμμα 2: Υποδείκτες Οικογενειακής Συνοχής ανά χώρα.....	31
Διάγραμμα 3: Καμπύλες Ποσοστού Φτώχειας ανά τύπο νοικοκυριού (Ελλάδα).....	39

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός: Η διερεύνηση του βαθμού επίπεδου του κοινωνικού κράτους και των συστημάτων κοινωνικής πρόνοιας στην Ελλάδα και σε άλλα κράτη. Επιμέρους στόχος της έρευνας αυτής είναι η σύγκριση της οικογενείας των χώρων αυτών με βάση τον Δείκτη Οικογενειακής Συνοχής και οι επιπτώσεις στην συχνότητα επικοινωνίας, στην εγγύτητα κατοικίας και στην συγκατοίκηση, στην φροντίδα, και στις χρηματικές ροές.

Υλικό και μεθοδολογία: Η έρευνα έγινε με βάση τις πληροφορίες που αντλήσαμε από το share, όπου σύμφωνα με τις ερωτήσεις που βρήκαμε, καταλήξαμε σε 12 μεταβλητές, όπου κατηγοριοποιούνται στους 4 υποδείκτες οικογενειακής συνοχής και αλληλεγγύης και αποτελούν τον Σύνθετο Δείκτη Οικογενειακής Συνοχής που μας βοήθη στην ανάλυση των πινάκων και των συμπερασμάτων.

Αποτελέσματα: Πρόεκυψαν αρκετά στοιχεία βάση των πινάκων ως προς την εγγύτητα κατοικίας και συγκατοίκηση, την συχνότητα επικοινωνίας, την φροντίδα, και τις χρηματικές ροές, όσον αφορά τα συστήματα κοινωνικής πρόνοιας και την οικογένεια ανά ομάδα κρατών.

Συμπεράσματα: Το κοινωνικό κράτος και το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας ανά ομάδα κρατών έχει συμβάλει στη δημιουργία του θεσμού της οικογενείας, καθώς είναι σημαντικός παράγοντας για την ομαλή λειτουργία του θεσμού αυτού και για την ευημερία των πολιτών.

Λέξεις-κλειδιά: κοινωνικό κράτος, οικογένεια, δείκτης οικογενειακής συνοχής, σύστημα κοινωνικής πρόνοιας / κράτος πρόνοιας

ABSTRACT

Aim: The research of the degree's level of the social state and of the systems of social provision in Greece and in other countries. Some goals of this investigation have to do with the comparison of the "family" between these countries based on the indicator of the family's cohesion as to the proximity of the residence and the cohabitation, the frequency of the communication, the caring and the financial flows.

Material and methodology: The research is based upon the information we have figured out from "share". According to the questions of all the questionnaires that we have come up with, we ended up in 12 convertible figures, which can be categorized into 4 sub indicators of the family's cohesion and solidarity which leads to a more complex indicator of family's cohesion helping us analyze the graphs and their conclusions.

Results: Loads of evidence has arisen based on the graphs as to the proximity of the residence, and the cohabitation, the frequency of the communication, the caring and the financial flows, in response to the "family" and to the system or the social provision per a country's group.

Conclusions: Not only the social state but also the system of the social provision have both contributed to the formation of the family as an institution, as it is a vital factor for the regular function of this institution as well as for the citizen's prosperity.

Key words: social state, family, indicator of the family's cohesion, system of the social provision, state provision.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία έχει ως στόχο να παρουσιάσει αναλυτικά τα χαρακτηριστικά του κοινωνικού κράτους ως προς την οικογένεια, καθώς και τα σημαντικότερα στοιχεία των συστημάτων κοινωνικής πρόνοιας που αφορούν τόσο την Ελλάδα όσο και άλλα κράτη.

Επίσης, στόχος της εργασίας είναι να παρουσιάσει με τη βοήθεια των πινάκων τα στοιχεία ως προς την εγγύτητα της κατοικίας και της συγκατοίκησης, την συχνότητα επικοινωνίας, την φροντίδα, και τις χρηματικές ροές που κυριαρχούν στα κοινωνικά κράτη με βάση τον δείκτη οικογενειακής συνοχής και το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας που επικρατεί σε κάθε κράτος.

Η εργασία αποτελείται από 6 κεφάλαια καθένα από τα οποία παρουσιάζει και αναλύει διαφορετικά θέματα κυρίως σε ότι έχει να κάνει με το θεσμό της οικογένειας των κοινωνικών κρατών.

Το πρώτο κεφάλαιο αναφέρεται στο κοινωνικό κράτος, στα χαρακτηριστικά του και στις λειτουργίες του, καθώς επίσης γίνεται και μια αναφορά στην ιστορική εξέλιξη του.

Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στο κράτος πρόνοιας/κοινωνική πρόνοια και στις μορφές του και συγκεκριμένα δίνεται έμφαση στη σύγκριση του κοινωνικού κράτους με το κράτος πρόνοιας.

Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζεται ο ορισμός της οικογένειας και πιο αναλυτικά οι μορφές της οικογένειας στη σύγχρονη Ελλάδα.

Στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στην οικογενειακή συνοχή και αλληλεγγύη, καθώς παρουσιάζεται ο δείκτης οικογενειακής συνοχής όσον αφορά τη διαφοροποίηση κρατών ως προς τις διαστάσεις:

- Εγγύτητα κατοικίας και συγκατοίκηση
- Συχνότητα επικοινωνίας
- Φροντίδα
- Χρηματικές ροές

Στο πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η δομή της οικογένειας ανά κράτος, καθώς γίνεται και σύγκριση στα συστήματα κοινωνικής πρόνοιας του κάθε κράτους σύμφωνα με τις ίδιες διαστάσεις:

- Εγγύτητα κατοικίας και συγκατοίκηση
- Συχνότητα επικοινωνίας
- Φροντίδα
- Χρηματικές ροές

Στο έκτο κεφάλαιο γίνεται συζήτηση των αποτελεσμάτων και παρατίθενται τα συμπεράσματα που προκύπτουν από αυτά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ

Το άρθρο 25 του Συντάγματος αναφέρει ότι τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και μέλους του κοινωνικού συνόλου και η αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου τελούν υπό την εγγύηση του Κράτους. Με αυτόν τον τρόπο κατοχυρώνεται η αρχή του κοινωνικού κράτους.

Η έννοια του κοινωνικού κράτους κατοχυρώθηκε μεταπολεμικά σε πολλά Συντάγματα δυτικών χωρών ενίοτε με διαφορετική διατύπωση όπως « κοινωνική δημοκρατία » ή « κράτος που βασίζεται στην εργασία ». Στο άρθρο 20 παρ. 1 του γερμανικού Θεμελιώδους Νομού ορίζεται ότι « η ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας είναι δημοκρατικό και κοινωνικό ομοσπονδιακό κράτος ». Επιπλέον, η κοινωνική αρχή κατοχυρώνεται στο άρθρο 2 του γαλλικού Συντάγματος του 1958, στο άρθρο 2 του ιταλικού Συντάγματος του 1948, όπως επίσης στο ισπανικό του 1948, στο πορτογαλικό του 1976, ενώ προκύπτει ερμηνευτικά στα Συντάγματα της Δανίας, της Ισλανδίας, της Ιρλανδίας και της Σουηδίας.

1.1 Ορισμός Κοινωνικού Κράτους

Στο Σύνταγμα της Ελλάδας, η αρχή του κοινωνικού κράτους είναι θεμελιώδης αρχή, ουσιαστικά και τυπικά υπέρτερη, η όποια αποτελεί άμεσα ισχύον δίκαιο και ταυτόχρονα κατευθυντήριο κανόνα που απευθύνεται προς τον εφαρμοστή του δικαίου και προς τον ίδιο το νομοθέτη.

Ορισμένοι συγγραφείς (βλ. Γ. Κασιματι/ Κ. Μαυριά Ερμηνεία του Συντάγματος) με βάση τη συνταγματική κατοχύρωση της αρχής του κοινωνικού κράτους στο άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος επισημαίνουν ότι η συγκεκριμένα αρχή δε σημαίνει μόνο ένα κράτος που επιδιώκει τη σύνδεση με την κοινωνία, αλλά αποκτά ευρύτερη σημασία και σημαίνει την αρχή της συνολικής ρυθμιστικής παρέμβασης του κράτους στις κοινωνικές σχέσεις για την εξυπηρέτηση, τη διασφάλιση και την προαγωγή του κοινωνικού συμφέροντος.

1.2 Στόχος Κοινωνικού Κράτους

Το περιεχόμενο των στόχων του κοινωνικού κράτους συνίσταται αξίωση για κοινωνική πρόνοια, κοινωνική φροντίδα, στον καθορισμό του οικονομικού και κοινωνικού Συντάγματος, στην κοινωνική ασφάλιση και στη φορολογική πολιτική. Τα κοινωνικά δικαιώματα εξειδικεύουν την Αρχή του Κοινωνικού Κράτους και υπηρετούν τις αξίες της ίσης κοινωνικής αξιοπρέπειας και αλληλεγγύης.

1.3 Χαρακτηριστικά και λειτουργίες

Το βάθρο του κοινωνικού κράτους είναι η τάση αλληλοδιείσδυσης κράτους και κοινωνίας, η δημιουργία μόνιμων διαύλων επικοινωνίας μεταξύ τους, χωρίς όμως να καταργείται η διάκριση κράτους και κοινωνίας (βλ. Δ. Τσάτσου Συντ. Δικ.). Η αλληλοδιείσδυση πραγματοποιείται με την αναγνώριση δικαιωμάτων κοινωνικής συμμετοχής και επηρεασμού της πολιτικής βούλησης και με την ενεργητική

παρέμβαση του κράτους στους όρους επιβίωσης των ανθρώπων που επιτυγχάνεται με την αναγνώριση κοινωνικών δικαιωμάτων. Από αυτή την άποψη το κοινωνικό κράτος είναι περισσότερο συμμετοχικό και δημοκρατικό σε αντίθεση με το φιλελεύθερο, το οποίο θεωρούσε ενεργούς πολίτες, μόνο τους ιδιοκτήτες.

Επίσης, το κοινωνικό κράτος αναγνωρίζει τον κοινωνικό ανταγωνισμό, τη σύγκρουση και την εκπροσώπηση συλλογικών συμφερόντων, με σκοπό όμως να τα ενσωματώσει, ώστε να συμβάλλουν στη κοινωνική συνοχή, μέσα από διαδικασίες και μηχανισμούς κοινωνικής συναίνεσης και διαλόγου.

Το σύνολο της συνταγματικής θεωρίας ταυτίζει το κοινωνικό κράτος με την αναγνώριση κοινωνικών δικαιωμάτων, τη θεσμοθέτηση δηλαδή μιας σειράς δικαιωμάτων που στρέφονται κατά του κράτους, και σε αντίθεση με τα ατομικά συμφέροντα που εμπεριέχουν αξίωση αποχής, απαιτούν τη θετική παρέμβαση του για την ικανοποίηση στοιχειωδών βιοτικών αναγκών.

Ειδικότερα και πιο συγκεκριμένα, για την επίτευξη των επιδιώξεων του κοινωνικού κράτους είναι καταρχήν απαραίτητη η ενίσχυση της κανονιστικής αρμοδιότητας της διοίκησης, η όποια όμως οδηγεί σε έναν νομικό πληθωρισμό. Οι νομικές ρυθμίσεις χάνουν το γενικό και αφηρημένο χαρακτήρα τους, καθώς επεκτείνεται η χρήση γενικών ρητρών και αορίστων εννοιών όπως « νόμων μέτρων » και « νόμων προγραμμάτων ».

Θα είχε την αξία σε αυτό το σημείο να παραθέσουμε την τυπολογία για το κοινωνικό κράτος που προτείνει ο G. Esping – Andersen (βλ. The three worlds of welfare

capitalism, 1990) ο οποίος χρησιμοποιεί ένα σύνολο σύνθετων κριτηρίων που συγκεντρώνουν τα εν λόγω πρότυπα.

- Το πρώτο πρότυπο είναι το **αγγλοσαξονικό**, το οποίο παρουσιάζει γενικό χαρακτήρα, αλλά χαρακτηρίζεται από χαμηλό επίπεδο παροχών που χορηγούνται επιλεκτικά μετά από έλεγχο εισοδημάτων. Σε αυτό το πρότυπο αντιστοιχεί ο διαδικαστικός τύπος Συντάγματος, όπου το Σύνταγμα περιέχει κυρίως κανόνες διαδικαστικού χαρακτήρα.

- Το δεύτερο είναι το **ηπειρωτικό πρότυπο**, στο οποίο ανήκουν οι περισσότερες Ευρωπαϊκές χώρες και η Ελλάδα. Βασικό χαρακτηριστικό του είναι η σημασία που αποδίδει στην ασφάλιση, καθώς και στην αναπαραγωγή των παραδοσιακών οικογενειακών προτύπων. Το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας είναι κανονιστικά οργανωμένο και ισχύει η αρχή της επικουρικότητας. Στο πρότυπο αυτό αντιστοιχεί ο τύπος Συντάγματος που κατοχυρώνει βασικές αξίες της έννομης τάξης και διατάξεις προγραμματικού κανόνα.

- Τέλος, το τρίτο πρότυπο, το **σκανδιναβικό** είναι το λιγότερο διαδεδομένο και χαρακτηρίζεται από καθολικότητα όλων των παροχών και κρατική χρηματοδότηση του συστήματος κοινωνικής πρόνοιας μέσω της γενικής φορολογίας. Εδώ η κοινωνική πολιτική ασκείται μέσω κοινωνικών υπηρεσιών

και όχι με τη χορήγηση χρηματικών βοηθημάτων. Το πρότυπο αυτό περιλαμβάνει μια περιορισμένη νομική και συνταγματική κατοχύρωση του συστήματος κοινωνικής προστασίας.

1.4 Ιστορική αναδρομή και η κοινωνική αργή στο ισχύον Σύνταγμα

Η πρώτη διακήρυξη που περιλαμβάνει την Αρχή του Κοινωνικού Κράτους βρίσκεται στο σχέδιο Συντάγματος του Ρήγα Φεραίου στη « Νέα Πολιτική Διοίκηση ». Όμως τα Συντάγματα της Ελληνικής Επανάστασης δεν έχουν ανάλογες διατάξεις με το σύνταγμα του Ρήγα, παρομοίως και τα Συντάγματα του 1844 και το 1864, όπως και του 1911.

Διατάξεις κοινωνικού περιεχομένου περιλαμβάνονται στα Συντάγματα το 1925/'26 και του 1927 σχετικά με την προστασία του γάμου, της οικογενείας και της εργασίας, καθώς και για τη θέσπιση στοιχειώδους υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Οι διατάξεις αυτές όμως αναστάλθηκαν με τη μεταπολίτευση του 1935 και δεν συμπεριλήφθησαν στο Σύνταγμα του 1952, με εξαίρεση τις πολιτειακές πράξεις της Πανελληνίας Επιτροπής Εθνικής Απελευθέρωσης το 1944.

Στο Σύνταγμα του 1975 η Αρχή του Κοινωνικού Κράτους θεμελιωνόταν

- 1) στις διατάξεις που κατοχυρώνουν κοινωνικά δικαιώματα (άρθρο 16, 21, 23, Συντ.)
- 2) στις διατάξεις που καθορίζουν συνταγματικούς κοινωνικούς σκοπούς και ρήτρες και

- 3) σε όσες περιλαμβάνουν συναφείς περιορισμούς των ατομικών δικαιωμάτων
(βλ. Α. Μανιτάκη Κράτος δικαίου και έλεγχος της συνταγματικότητας)

Στην αναθεωρητική διαδικασία του Συντάγματος 1975/ 1986 περιλήφθηκε και η ρητή κατοχύρωση της Αρχής του Κοινωνικού Κράτους. Με τη ρητή καθιέρωση της Αρχής του Κοινωνικού Κράτους στο άρθρο 25 παράγραφος 1 εδαφ. Α του Συντ. αίρονται οι όποιες αμφισβητήσεις σχετικά με τη θεμελίωση της στο Σύνταγμα του 1973. Πλέον, η αρχή αυτή εξοπλίζεται με σαφές κανονιστικό περιεχόμενο και μάλιστα υπέρτερο σε σχέση με τα κατ'ιδίαν κοινωνικά δικαιώματα, αποτελεί δε το γενικό θεμέλιο τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΚΡΑΤΟΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

Ένα κράτος πρόνοιας είναι μια έννοια της κυβέρνησης όπου το κράτος παίζει τον πρωταρχικό ρολό στην προστασία και την προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής ευημερίας των πολιτών της. Βασίζεται στις αρχές της ισότητας των ευκαιριών, τη δίκαιη διανομή του πλούτου και της δημόσιας ευθύνης για όσους αδυνατούν να κάνουν χρήση των ελαχίστων διατάξεων για μια καλή ζωή.

2.1 Ορισμός Κράτους Πρόνοιας

Υπάρχουν δυο κύριες ερμηνείες για το κράτος πρόνοιας:

- 1) ένα μοντέλο στο οποίο το κράτος αναλαμβάνει την πρωταρχική ευθύνη για την ευημερία των πολιτών του
- 2) κράτος πρόνοιας μπορεί επίσης να σημαίνει τη δημιουργία ενός δικτύου κοινωνικής προστασίας των ελαχίστων προτύπων των ποικίλων μορφών κοινωνικής πρόνοιας.

2.1.1 Διαφοροποίηση έννοιας Κράτους πρόνοιας- Κοινωνικού

Κράτους

Υπάρχει κάποια σύγχυση μεταξύ ενός «κράτους πρόνοιας» και του «κοινωνικού κράτους». Η κυρία διάφορα συνίσταται στο ότι η έννοια του κοινωνικού κράτους είναι περισσότερο θεσμική, νομική έννοια, ενώ η έννοια του κράτους πρόνοιας έχει κοινωνικό- πολιτικό περιεχόμενο και αναφέρεται στη σύγχρονη μορφή κράτους το οποίο δρα μέσω της παροχής διοίκησης, προκειμένου να καλύψει τους κοινωνικούς κινδύνους και ανάγκες.

Οι δυο αυτοί όροι δεν μπορούν να χρησιμοποιούνται εναλλακτικά, γιατί αφενός διαφέρουν κατά περιεχόμενο και αφετέρου η χρήση στο Σύνταγμα του όρου κοινωνικό κράτος, καθιστά αδόκιμη την ορολογική εναλλαγή. Το κράτος πρόνοιας δεν πρέπει να συγχέεται με το κοινωνικό κράτος, το οποίο είναι ένα μόνο τμήμα αυτού, ενώ αντίθετα το πρώτο αποτελεί μια ιστορικά καθορισμένη μορφή του καπιταλιστικού κράτους στις αναπτυγμένες δυτικές κοινωνίες.

Χαρακτηριστικά σημειώνεται ότι υπάρχουν κράτη πρόνοιας όπως οι Η.Π.Α, η Αυστραλία, η Ζηλανδία τα όποια όμως δεν είναι κοινωνικά κράτη. Υπάρχουν όμως και κοινωνικά κράτη που δεν είναι κράτη πρόνοιας, γεγονός που αφορά τις χώρες του « Τρίτου Κόσμου » στα συντάγματα των οποίων θεσπίζονται κοινωνικά δικαιώματα, δίχως όμως να υπάρχουν οι οικονομικές προϋποθέσεις και τα οποία είναι συνεπώς μη πραγματικά συντάγματα.

Επομένως, γίνεται σαφές ότι το κοινωνικό κράτος αποτυπώνει μια συγκεκριμένη θεσμική μορφή κράτους πρόνοιας, όπως αυτή διαμορφώθηκε σε χώρες της

ηπειρωτικής Ευρώπης, στις οποίες κατοχυρώνεται θεσμικά η παρεμβατική λειτουργία του κράτους που αποσκοπεί στην άσκηση κοινωνικής πολιτικής.

2.2 Μορφές – Μοντέλα Κράτους Πρόνοιας

Σύμφωνα με τον Esping- Andersen (1990) υπάρχουν τρεις μορφές- μοντέλα κράτους πρόνοιας.

- 1) Το πρώτο μοντέλο του κράτους πρόνοιας ασχολείται κυρίως με το να κατευθύνει τους πόρους έτσι ώστε οι πολίτες να έχουν περισσότερες ανάγκες. Αυτό απαιτεί ένα αυστηρό γραφειοκρατικό έλεγχο.
- 2) Σύμφωνα με το δεύτερο μοντέλο του κράτους πρόνοιας, διανέμεται με όσο το δυνατόν λιγότερες γραφειοκρατικές παρεμβάσεις, σε όλους τους πολίτες οι όποιοι πληρούν εύκολα καθορισμένα κριτήρια (πχ να αποκτήσουν παιδιά, ιατρική περίθαλψη κ.λπ.). Αυτό απαιτεί υψηλή φορολογία.
- 3) Το τρίτο μοντέλο είναι παρόμοιο με εκείνο που βρίσκεται στη Μεγάλη Βρετανία και στηρίζεται περισσότερο στην ιδιότητα του πολίτη και σε ένα ορισμένο επίπεδο ευημερίας του πολίτη ως δικαίωμα το οποίο μπορεί στη συνέχεια να τροποποιηθεί ανάλογα με τις ανάγκες.

2.3 Ιστορική αναδρομή

Τα παραδείγματα των πρώτων κρατών κοινωνικής πρόνοιας αναπτύχθηκαν αρχικά στη Σουηδία και στη Νέα Ζηλανδία από τη δεκαετία του '30. Τα σύγχρονα κράτη κοινωνικής πρόνοιας αναπτύχθηκαν στην Ελλάδα μέσω μιας βαθμιαίας διαδικασίας προς το τέλος του 19^{ου} και μέχρι τα μέσα του 20^{ου} αιώνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Η οικογένεια συχνά δεν αποτελείται μόνο από τους δύο γονείς με τα παιδιά τους. Ένα σημαντικό ποσοστό αποτελείται από μονογονικές οικογένειες, από οικογένειες που έχουν προκύψει μετά από διαζύγια ή χωρισμό των γονιών και άλλες μικτές καταστάσεις όπου διάφορα άτομα επιλέγουν ή καλούνται να ζήσουν μαζί. Η οικογενειακή ευτυχία δεν εξαρτάται από τη δομή της. Η δυναμική που αναπτύσσεται μεταξύ των μελών που την αποτελούν, ανεξάρτητα από τους βιολογικούς ή άλλους συσχετισμούς, είναι αυτή που καθορίζει την ευτυχία μιας οικογένειας.

3.1 Ορισμός Οικογένειας

Η ανθρώπινη οικογένεια κατά κύριο λόγο όμως είναι μια θεσμοθετημένη βιοκοινωνική μονάδα που αποτελείται από δυο τουλάχιστον ενήλικα άτομα ετερόφυλα και μη συγγενικά εξ αίματος που έχουν συζευχθεί καθώς και τα τέκνα αυτών, η καλούμενη έτσι και πυρηνική οικογένεια. Στο δυτικό πολιτισμό, μια οικογένεια έχει οριστεί με σαφήνεια ως μια ομάδα ανθρώπων που συνδέονται με το αίμα ή από νομικούς δεσμούς όπως ο γάμος ή η υιοθεσία. Πολλοί ανθρωπολόγοι υποστηρίζουν ότι υπάρχουν πολλές μη δυτικές κοινωνίες όπου η οικογένεια είναι κατανοητή μέσω άλλων εννοιών και όχι με την έννοια της λέξης « αίμα ».

3.2 Μορφές της Οικογένειας

Η οικογένεια έχει παγκοσμίως αλλά και στην Ελλάδα πολλές μορφές:

- 1) **Η πολυπυρηνική οικογένεια:** η πολυπυρηνική οικογένεια απαντάται σε πολλές περιοχές του κόσμου (Ινδίες, Κίνα) και ιδιαίτερα στα βαλκάνια καθώς και στην Ελλάδα στα μέσα του 20^{ου} αιώνα. Η οικογένεια αυτή ονομάζεται και

σύνθετη ή πολυεστιακή οικογένεια ή οικιακή κοινότητα. Ήταν διαδεδομένη ως τα μέσα του 20^{ου} αιώνα σε μεγάλη έκταση της ηπειρωτικής Ελλάδας σε ορεινές, ημιορεινές αλλά και πεδινές περιοχές. Απουσίαζε από τα νησιά του Αιγαίου, ενώ υπήρχε σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό σε ορισμένα νησιά της Επτανήσου, ενδεχομένως λόγω μετανάστευσης τους τελευταίους αιώνες από την ηπειρωτική Ελλάδα.

- 2) **Η πατροπλευρική πολυπυρηνική οικογένεια:** η οικογένεια αυτού του τύπου είναι γνωστή και ως πατριαρχική οικογένεια. Ο όρος πατριαρχική όμως δηλώνει περισσότερο την αυξημένη εξουσία του πατέρα παρά τη δομή και τη μορφή της. Αποκαλείται πατροπλευρική, γιατί από άποψη δομής και μορφής οι συγγενείς μέσα σε αυτή συνδέονται μέσω ανδρών.
- 3) **Η αμφιπλευρική πολυπυρηνική οικογένεια:** ουσιαστικά πρόκειται για μια παραλλαγή της πολυπυρηνικής οικογενείας. Η διάφορα από την πατροπλευρική οικογένεια συνίσταται στο γεγονός ότι σε αυτόν τον τύπο μαζί με τους παντρεμένους αδελφούς μπορεί να συμβιώνει στο σπίτι και μια ή περισσότερες αδελφές. Ο συγκεκριμένος τύπος οικογενείας έχει επισημανθεί στα Μεσόγεια της Αττικής, στην πεδινή και ημιορεινή Βοιωτία και σε κάποιες περιοχές της Ηπείρου.

3.3 Η Οικογένεια στην Ελλάδα

Σε ότι αφορά την Ελλάδα πέρα από τις μορφές που έχουν αναφερθεί, ο όρος οικογένεια δεν απαντάται στην κλασική και στην ελληνοιστική περίοδο. Για πρώτη φορά αυτός ο όρος απαντάται σε μεσαιωνικά (βυζαντινά) κείμενα. Η αντίστοιχη

αρχαιοελληνική λέξη είναι ο όρος « οίκος » που σήμερα χρησιμοποιείται επίσημα μόνο για Βασιλικές Οικογένειες, ενώ στη σύγχρονη Ελληνική λαϊκή γλωσσά οι όροι αυτοί που χρησιμοποιούνται είναι φαμελιά (από το γαλλικό όρο), φαμίλια (από τον αγγλικό όρο). Τα μεμονωμένα άτομα δεν αποτελούν οικογένεια και ορίζονται για λόγους πρακτικούς ως « μονήρη ». Συνήθως σε μια τοπική κοινωνία συνυπάρχουν περισσότεροι τύποι οικογενειών, πράγμα που οφείλεται στον κύκλο ανάπτυξης της οικιακής ομάδας σε μια δεδομένη στιγμή. Ακόμη μπορεί μερικοί τύποι να μην απαντώνται καθόλου σε μια κοινωνία. Τέλος, οι πηγές πληροφοριών για την οικογένεια στην Ελλάδα είναι: δημοτολόγια, απογραφές πληθυσμού, περιηγητικά κείμενα, συλλογές λαογραφικού υλικού, δημοσιευμένα κείμενα λαϊκής φιλολογίας, μελέτες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΣΥΝΟΧΗ

4.1 Οικογενειακή συνοχή και αλληλεγγύη

Οι έννοιες της οικογενειακής συνοχής και των δεσμών αλληλεγγύης προσεγγίζονται δύσκολα. Συχνά προσλαμβάνουν διαφορετικό περιεχόμενο σε διαφορετικές περιπτώσεις αναλύσεων. Το γεγονός ότι οι διάφοροι τρόποι με τους οποίους συγκροτείται και λειτουργεί η σχέση ανάμεσα στην οικογένεια ως ενιαία ομάδα και στα μέλη της έχουν σημαντικές συνέπειες για τον τρόπο με τον οποίο τελικώς λειτουργεί η κοινωνία ως σύνολο.

Με δεδομένη την ιστορική σημασία της οικογενειακής αλληλεγγύης, ο ρόλος της κοινωνικής προστασίας συχνά ήταν να καλύψει τα κενά που άφηναν τα συστήματα άτυπης προστασίας (Esping – Andersen, 1990 και 1996). Τούτο ήταν ιδιαίτερα εμφανές κυρίως στην περίπτωση αυτού που ονομάστηκε το « μεσογειακό κοινωνικό κράτος » στην τυπολογία του κοινωνικού κράτους (Ferrera, 1996). Ο ρόλος του κοινωνικού κράτους στον σχεδιασμό της κοινωνικής πολιτικής στις μεσογειακές χώρες θεωρείτε περισσότερο προσανατολισμένος στη συμπληρωματική υποστήριξη σε τομείς που η οικογένεια αποτυγχάνει να αντιμετωπίσει επαρκώς. Με αλλά λόγια, η πυξίδα λειτουργίας του μεσογειακού κοινωνικού κράτους ήταν κατά παράδοση η κάλυψη των αναγκών που δημιουργούσε στα άτυπα δίκτυα κοινωνικής υποστήριξης (European commission, 2002).

4.2 Δείκτης Οικογενειακής Συνοχής – Μεθοδολογία

Η οικογένεια αντιμετωπίζεται ως μονάδα μέτρησης από την εφαρμοσμένη οικονομική ανάλυση. Ωστόσο η διάρθρωση του νοικοκυριού μπορεί να αποτελεί αντίδραση σε κοινωνικοοικονομικές καταστάσεις. Η συσπείρωση πολλών μελών της οικογένειας μέσα στο ίδιο νοικοκυριό μπορεί να είναι μια μέθοδος αντιμετώπισης οικονομικών και κοινωνικών δυσκολιών. Η εξέταση της σχέσης που διαμορφώνεται ανάμεσα στη διάρθρωση του νοικοκυριού και στα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά του μπορεί να αναδείξει ενδιαφέρουσες διαστάσεις αιτιότητας. Η δομή του νοικοκυριού καθώς και οι πρακτικές αλληλεγγύης αποτελούν εκφάνσεις μιας μεταβλητής, της οικογενειακής συνοχής. Η ανάλυση που επιχειρούμε ισοδυναμεί μεθοδολογικά με τη συνδυασμένη αξιοποίηση πολλών ξεχωριστών ευρημάτων, προκειμένου να συνταχθεί ένας και μοναδικός δείκτης για την κατάσταση υγείας.

Σκοπός, λοιπόν της εργασίας μας είναι να εξετάσουμε την οικογενειακή συνοχή συγκρίνοντας χώρες και εισοδηματικές ομάδες λαμβάνοντας υπόψη τις πληροφορίες που αντλήσαμε από το share και το σύνθετο δείκτη οικογενειακής συνοχής/αλληλεγγύης.

Οι διαστάσεις που θα εξετάσουμε είναι:

- η εγγύτητα κατοικίας και συγκατοίκησης
- η συχνότητα επικοινωνίας
- η φροντίδα
- και οι χρηματικές ροές

Η ισχύς και η ανθεκτικότητα των οικογενειακών δεσμών εκδηλώνονται κυρίως σε δυο κρίσιμες στιγμές μετάβασης (όταν τα νεαρά μέλη της οικογένειας εγκαταλείπουν την οικογενειακή στέγη για να ζήσουν μόνα τους και όταν η οικογένεια χρειάζεται να οργανώσει και να διεκπεραιώσει την αναγκαία στήριξη και βοήθεια).

Βάση λοιπόν των δεδομένων και των πληροφοριών που αντλήσαμε από τα ερωτηματολόγια του share καταλήξαμε σε 12 μεταβλητές που θα μας βοηθήσουν να φτάσουμε στον δείκτη της οικογενειακής συνοχής.

Οι 12 μεταβλητές της ανάλυσης είναι οι εξής:

- V1: απόσταση από τους γονείς
- V2: συγκατοίκηση με γονέα
- V3: επαφή με γονέα
- V4: απόσταση από παιδί
- V5: συγκατοίκηση με παιδί
- V6: επαφή με παιδί
- V7: φροντίδα εγγονιών
- V8: προσφορά βοήθειας
- V9: δέχτηκε βοήθεια
- V10: έδωσε χρήματα

- V11: έλαβε χρήματα άνω των 250€
- V12: έλαβε χρήματα άνω των 5.000€

Με πεδίο ορισμού λοιπόν τις 12 μεταβλητές κατασκευάσαμε τους 4 διακριτούς δείκτες οικογενειακής συνοχής/αλληλεγγύης:

- Δείκτης εγγύτητας και συγκατοίκησης (με τη χρήση των μεταβλητών V1, V2, V4, V5)
- Δείκτης επαφής και επικοινωνίας (με τη χρήση των μεταβλητών V3, V6)
- Δείκτης μεταβίβασης χρόνου-φροντίδας (με τη χρήση των μεταβλητών V7, V8, V9)
- Δείκτης μεταβίβασης χρήματος (με τη χρήση των μεταβλητών V10, V11, V12)

Ο σύνθετος δείκτης οικογενειακής συνοχής και αλληλεγγύης (FC) αποτελείται από τη σύνθεση των 4 υποδεικτών και παίρνει τη μορφή:

$$FC = \frac{\sum_{i=1}^m (m - V_i * V_i)}{\sum_{i=1}^m (V_i)} = \forall V_i \neq$$

Η συνάρτηση αυτή υπολογίζει τιμές του δείκτη μονάχα για όσες μεταβλητές μπορούν πράγματι να λάβουν διακριτή τιμή 0 ή 1 παραλείποντας τις μεταβλητές για τις οποίες η τιμή λείπει. Διευκρινίζεται πως οι τιμές των πολλαπλασιαστών (m_{V1}) αντιστοιχούν σε πίνακες συχνοτήτων για κάθε μεταβλητή, με τρόπο ώστε οι ελλείπουσες τιμές να μη δημιουργούν πρόβλημα. Ο συνολικός αυτός δείκτης είναι δυνατόν να λειτουργήσει και ξεχωριστά σαν ένα χρήσιμο περιγραφικό μέτρο για την οικογενειακή συνοχή/αλληλεγγύη, όπως εκείνη απαντά στο δείγμα νοικοκυριών του share.

4.3 Διαφοροποίηση κρατών με βάση τον Δείκτη Οικογενειακής Συνοχής

Στον παρακάτω πίνακα μπορούμε να διακρίνουμε τρεις ομάδες χώρων, με τη μεσογειακή ομάδα να δείχνει την υψηλότερη οικογενειακή συνοχή και αλληλεγγύη (Ισπανία, Ελλάδα, και Ιταλία), και τις χώρες της κεντρικής Ευρώπης τη μικρότερη (Αυστρία, Γερμανία, Γαλλία, Βέλγιο και Ελβετία). Οι σκανδιναβικές χώρες και η

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Δείκτης Οικογενειακής Συνοχής, ανά χώρα
(σύνολο δείγματος, πλουσιότερο και φτωχότερο 20%)

Χώρα	Δείκτης οικογενειακής συνοχής (95% Διάστημα Εμπιστοσύνης)	Στο φτωχότερο 20%	Στο πλουσιότερο 20%
Σουηδία	0,410 (0,40-0,42)	0,339	0,455
Δανία	0,400 (0,39-0,41)	0,287	0,484
Ολλανδία	0,408 (0,40-0,42)	0,404	0,430
Γερμανία	0,371 (0,36-0,38)	0,353	0,408
Βέλγιο	0,438 (0,43-0,45)	0,419	0,445
Γαλλία	0,363 (0,35-0,37)	0,361	0,380
Ελβετία	0,376 (0,36-0,39)	0,350	0,385
Αυστρία	0,367 (0,35-0,38)	0,365	0,388
Ισπανία	0,500 (0,49-0,51)	0,507	0,524
Ιταλία	0,482 (0,47-0,49)	0,480	0,493
Ελλάδα	0,482 (0,47-0,49)	0,486	0,501
Μέσος όρος	0,417 (0,41-0,42)	0,403	0,442

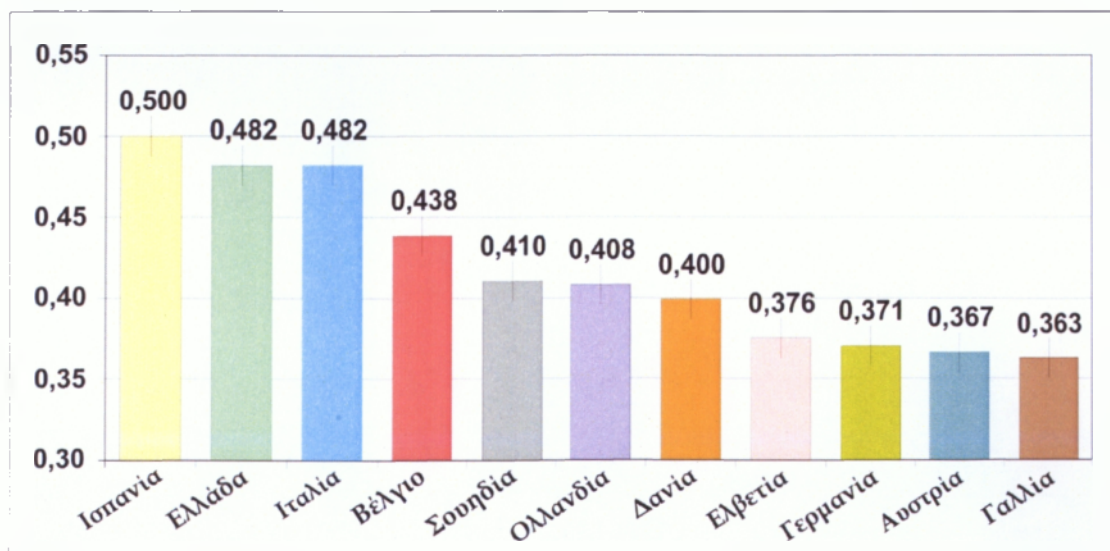
Ολλανδία, αν και έχουν χαμηλότερες τιμές από τις μεσογειακές εντούτοις έχουν αρκετά υψηλή οικογενειακή συνοχή. Σε γενικές γραμμές θα μπορούσαμε να πούμε πως ο βαθμός οικογενειακής αλληλεγγύης στην Ευρώπη εμφανίζει μεγάλη ποικιλία:

το χάσμα ανάμεσα στη χώρα με τη μεγαλύτερη οικογενειακή συνοχή (Ισπανία) και σε αυτή με τη μικρότερη συνοχή (Γαλλία) είναι της τάξης του 36%.

Εξετάζοντας λοιπόν τη σχέση της οικογενειακής συνοχής με το εισόδημα, φαίνεται η ροπή προς αλληλεγγύη αυξάνει καθ' αυξάνει το εισόδημα. Το πλουσιότερο 20% του δείγματος συνδέεται με περισσότερη αλληλεγγύη, και σε όλες τις χώρες η συσχέτιση αυτή είναι έντονη. Το φτωχότερο 20% δείχνει σχετικά μικρότερη αλληλεγγύη.

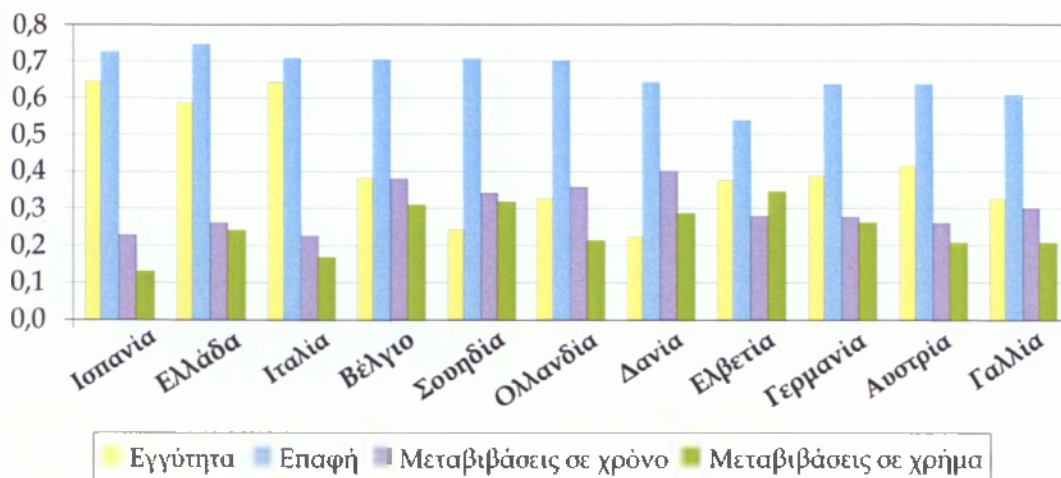
Τις πληροφορίες του Πίνακα 1 θα τις παρουσιάσουμε και σε μορφή διαγράμματος, μαζί με το φάσμα τιμών σε κάθε χώρα (σε φθίνουσα σειρά) καθώς και τη διασπορά των τιμών του συνολικού Δείκτη Συνοχής.

Δείκτης οικογενειακής συνοχής, ανά χώρα

Ο Δείκτης για την οικογενειακή συνοχή/αλληλεγγυη αποτελείται από τέσσερις υποδείκτες ειδικών περιοχών ενδιαφέροντος: εγγύτητα κατοικίας και συγκατοίκηση, συχνότητα επικοινωνίας/επαφή, φροντίδα/μεταβιβάσεις σε χρόνο και χρηματικές ροές/μεταβιβάσεις σε χρήμα. Στο Διάγραμμα παρακάτω παρατίθεται αυτή η σειρά των υποδεικτών σε φθίνουσα σειρά σχετικά με τον συνολικό δείκτη, για τον οποίο θα πρέπει να σημειωθεί πως δεν αποτελεί το άθροισμα τους.

Υποδείκτες οικογενειακής συνοχής, ανά χώρα

Η εγγύτητα κατοικίας και συγκατοίκησης ως προς την ποσοτικοποίηση του συνολικού δείκτη οικογενειακής συνοχής είναι ο δεύτερος πιο σημαντικός από τους τέσσερις αποδείκτες. Ξεχωρίζουν με σαφήνεια οι τιμές για τις μεσογειακές χώρες. Όσον αφορά τη Σκανδιναβία, και σε αντίθεση με ότι συμβαίνει στον συνολικό δείκτη, οι τιμές είναι οι χαμηλότερες για το δείγμα χωρών του share. Με την εξαίρεση της

Δανίας, οι τιμές για την εγγυτητα κατοικίας και συγκατοίκησης είναι υψηλότερες για το φτωχότερο πεμπτημόριο και χαμηλότερες για το πλουσιότερο. Όσον αφορά τον υποδείκτη επαφής, οι διαφορές στις επαφές με τα παιδιά και τους γονείς εμφανίζονται να είναι σαφώς μικρότερες σε σχέση με την εγγύτητα της κατοικίας. Αυτός ο Δείκτης είναι ο πιο σημαντικός για τη συνολική ποσοτικοποίηση. Αν και οι μεσογειακές χώρες βρίσκονται στην κορυφή των μετρήσεων, η Σουηδία, η Ολλανδία και το Βέλγιο διατηρούν συγκρίσιμες τιμές. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι η επαφή είναι άμεσα συνδεδεμένη με την εισοδηματική τάξη, με τρόπο αντίστροφο από ότι συμβαίνει με τον υποδείκτη εγγύτητας, αλλά σε αναλογία με τον συνολικό δείκτη. Ο υποδείκτης για τις μεταβιβάσεις χρόνου λαμβάνει τις χαμηλότερες τιμές στις μεσογειακές χώρες και τις υψηλότερες στη Δανία, τη Σουηδία, το Βέλγιο και την Ολλανδία. Σε όλες τις χώρες παρατηρείται μεγαλύτερη μεταβίβαση χρόνου στα πλουσιότερα νοικοκυριά παρά στα φτωχότερα. Παρά το γεγονός αυτό, στις σκανδιναβικές χώρες οι διαφορές των τιμών ανάμεσα στο πλουσιότερο και στο φτωχότερο μέρος είναι πολύ μεγάλες. Ενώ στις μεσογειακές χώρες πολύ μικρότερες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΝΟΙΑ

5.1 Ορισμός Κοινωνικής Πρόνοιας

Η κοινωνική πρόνοια αποσκοπεί στην καλή διαβίωση των πολιτών του κοινωνικού κράτους. Αποσκοπεί στην υγεία των πολιτών, την ευτυχία τους, την ασφάλεια και την ευημερία τους. Τα συστήματα κοινωνικής πρόνοιας διαφέρουν από χώρα σε χώρα.

5.2 Η Κοινωνική Πρόνοια στην Ελλάδα και σε άλλα κράτη

Θα αναφερθούμε συνοπτικά στα συστήματα κοινωνικής πρόνοιας της Ελλάδας και άλλων κρατών.

ΕΛΛΑΔΑ

Στην Ελλάδα το σύστημα κοινωνικής προστασίας μέρος του οποίου είναι η κοινωνική πρόνοια εμφανίζει αδυναμίες, με κυριότερη την απουσία ενός ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος, οι οποίες δυσχεραίνουν την αποτελεσματική διαχείριση των προβλημάτων που οδηγούν στη φτώχεια και στον κοινωνικό αποκλεισμό.

ΓΑΛΛΙΑ

Η αλληλεγγύη είναι μια ισχυρή αξία του γαλλικού συστήματος κοινωνικής πρόνοιας. Το πρώτο άρθρο του Γαλλικού Κώδικα Κοινωνικής Ασφάλισης περιγράφει την αρχή

της κοινωνικής αλληλεγγύης. Η αλληλεγγύη στην Γαλλία προκάλεσε την επέκταση της υγείας και της κοινωνικής ασφάλισης.

ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Το κράτος πρόνοιας έχει μακρά παράδοση στη Γερμανία, όπου χρονολογείται από τη βιομηχανική επανάσταση. Σήμερα η κοινωνική προστασία των πολιτών της Γερμανίας βασίζεται σε ένα σύστημα υγείας όπου η λήψη πρόσθετων επιδομάτων εξασφαλίζει την ευημερία των πολιτών της και πιο συγκεκριμένα του θεσμού της οικογένειας.

ΣΟΥΗΔΙΑ

Η Σουηδία έχει χαρακτηριστεί από μερικούς παρατηρητές ως μια λύση μεταξύ της καπιταλιστικής οικονομίας και της σοσιαλιστικής οικονομίας. Οι υποστηρικτές αυτού του συστήματος ισχυρίζονται ότι η Σουηδία έχει βρει ένα τρόπο για την επίτευξη υψηλών επιπέδων κοινωνικής ισότητας, χωρίς να καταπνίγει την επιχειρηματικότητα.

ΗΝΩΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ

Το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας στις Ηνωμένες Πολιτείες άρχισε τη δεκαετία του 1930 κατά τη διάρκεια της μεγάλης ύφεσης. Η κυβέρνηση ασχολήθηκε με την αυξανόμενη εξέγερση ενάντια στον καπιταλισμό, ώστε να καθαρισθεί το σύστημα για να βοηθήσει της οικογένειες με μικρό ή καθόλου εισόδημα.

**5.3 Μεθοδολογία-Σύγκριση της δομής της Οικογενείας ανά ομάδα κρατών
σύμφωνα με το Σύστημα Κοινωνικής Πρόνοιας και με βάση τους αποδεικτές**

Πέρα από τη διάκριση μεταξύ ισχυρών και αδύναμων οικογενειών, υπάρχει σαφής διαφοροποίηση Βορρά-Νότου στη διάρθρωση της οικογενείας καθώς υπάρχουν σοβαρές περιφερειακές διαφοροποιήσεις στο εσωτερικό κάθε χώρας. Αυτό αντανακλάται στη συχνότητα της επικοινωνίας, στην εγγύτητα κατοικίας και συγκατοίκησης, στην πυκνότητα της φροντίδας και των χρηματικών ροών. Η ομάδα Attias-ponfut, Ogg και Wolff υποστήριξε πως το υψηλό ποσοστό των ατόμων που συγκατοικούν στις χώρες τις Νότιας Ευρώπης υποδηλώνει ότι η υποστηρικτική δραστηριότητα της οικογενείας εντοπίζεται πρωταρχικά στα μέλη εκείνα που στεγάζονται στο ίδιο νοικοκυριό ενώ οι γυναίκες είναι σχεδόν αποκλειστικά επιφορτισμένες με τα καθήκοντα φροντίδας. Σε ότι αφορά τις χρηματικές μεταβιβάσεις πόρων από γενιά σε γενιά, υπάρχει διαφοροποίηση μεταξύ Βορρά και Νότου στη σύνθεση των δικτύων και στους επωφελούμενους. Ενώ οι νεότερες ηλικίες δέχονται περισσότερες χρηματικές μεταβιβάσεις στις χώρες του Βορρά,

αντίθετα στις χώρες του Νότου είναι οι περισσότερο ηλικιωμένοι εκείνοι που δέχονται περισσότερες μεταβιβάσεις. Αυτή η διάκριση αντιστοιχεί στα διαφορετικά χαρακτηριστικά των κυριάρχων συστημάτων κοινωνικής προστασίας. Διαφορετικές ιστορικές, θεσμικές και πολιτισμικές διαδρομές που έχουν συμβάλλει στην ποικιλία των διαφορετικών τύπων και μορφών οικογενείας που συναντά κανείς στη σημερινή Ευρώπη. Οι σύγχρονες οικογένειες όμως παρά τις διαφορές των συστημάτων κοινωνικής πρόνοιας στις χώρες τους, αντιμετωπίζουν (ίσως όχι με την ίδια ένταση) περίπου τις ίδιες προκλήσεις, όπως η γήρανση του πληθυσμού. Με τη βοήθεια του

Πινάκα παρακάτω θα εξετάσουμε τις μεταβλητές που αφορούν τη βοήθεια που δέχτηκαν τα νοικοκυριά με αυξημένες ανάγκες από το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας του κάθε κράτους. Η βοήθεια είναι είτε σε χρόνο είτε σε χρήμα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Νοικοκυριά με μέλος άνω των 75 ετών που δέχτηκαν βοήθεια (%)

Χώρα	Έλαβε βοήθεια σε χρόνο		Έλαβε βοήθεια σε χρήμα (250€)		Έλαβε βοήθεια σε χρήμα (5.000€)	
	Μέλος στο νοικοκυριό άνω των 75 ετών	Κανείς άνω των 75 ετών	Μέλος στο νοικοκυριό άνω των 75 ετών	Κανείς άνω των 75 ετών	Μέλος στο νοικοκυριό άνω των 75 ετών	Κανείς άνω των 75 ετών
Σουηδία	33,2	13,1	2,3	6,9	22,2	40,4
Δανία	28,2	19,5	2,1	8,0	22,8	38,1
Ολλανδία	28,1	12,1	1,7	3,3	16,7	25,8
Γερμανία	41,8	15,1	5,3	6,7	17,6	28,6
Βέλγιο	31,9	13,2	1,4	3,0	33,3	40,6
Γαλλία	30,7	7,3	2,1	3,7	16,5	24,5
Ελβετία	21,2	11,6	6,3	4,3	35,9	46,3
Αυστρία	31,8	17,6	6,0	8,2	9,2	18,2
Ισπανία	20,5	8,2	5,7	3,2	14,7	17,6
Ιταλία	24,2	8,4	1,7	5,0	10,9	18,2
Ελλάδα	44,5	13,2	15,9	9,0	19,4	24,8
Μέσος όρος	31,4	11,3	4,0	5,2	16,7	25,3

Εξετάζοντας πρώτα την περίπτωση των περισσότερο ηλικιωμένων βρίσκουμε σημαντικές διαφορές στην αποδοχή βοήθειας σε χρόνο. Η βοήθεια σε χρήματα προς νοικοκυριά με ηλικιωμένους είναι περισσότερο σημαντική στην Ελλάδα όπου υπάρχει πρόβλημα επάρκειας συντάξεων, και ακολουθούν χώρες της κεντρικής Ευρώπης και η Ισπανία. Από την άλλη, οι οικονομικές ενισχύσεις άνω των 5000 ευρώ (που συνήθως είναι κληρονομίες) είναι πολύ συχνότερες σε νοικοκυριά νεότερων ηλικιών και χαρακτηρίζουν περισσότερο χώρες όπως οι σκανδιναβικές, η Ελβετία και το Βέλγιο.

Με τη βοήθεια ενός ακόμη Πίνακα θα παρουσιάσουμε τις διαστάσεις που εξετάζουμε, εγγύτητα κατοικίας και συγκατοίκησης, συχνότητα επικοινωνίας, φροντίδα/χρονος και χρηματικές ροές με βάση το φτωχότερο 20% και το πλουσιότερο 20 % του πληθυσμού.

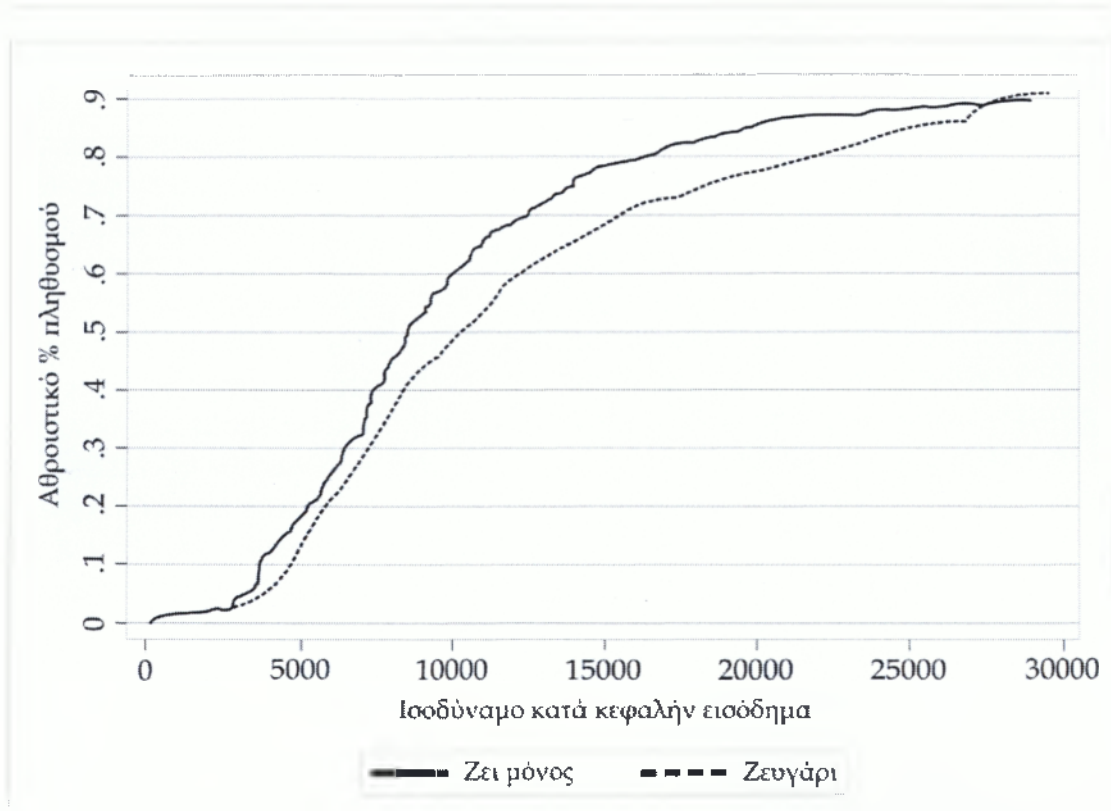
ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Υποδείκτες εγγύτητας, επαφής, μεταβιβάσεων σε χρόνο και σε χρήμα,
για την Ελλάδα και το SHARE, συνολικά και για τα ακραία περτημόρια

		Ελλάδα	Μέσος όρος του SHARE
Εγγύτητα	Υποδείκτης εγγύτητας	0,588	0,455
	Στο φτωχότερο 20%	0,638	0,552
	Στο πλουσιότερο 20%	0,560	0,410
Επαφή	Υποδείκτης επαφής	0,748	0,667
	Στο φτωχότερο 20%	0,711	0,628
	Στο πλουσιότερο 20%	0,789	0,696
Μεταβιβάσεις σε χρόνο	Υποδείκτης μεταβιβάσεων σε χρόνο	0,264	0,279
	Στο φτωχότερο 20%	0,262	0,243
	Στο πλουσιότερο 20%	0,274	0,306
Μεταβιβάσεις σε χρήμα	Υποδείκτης μεταβιβάσεων σε χρήμα	0,243	0,220
	Στο φτωχότερο 20%	0,214	0,138
	Στο πλουσιότερο 20%	0,326	0,298

Όπως αναφέραμε στην Ελλάδα το σύστημα κοινωνικής προστασίας μέρος του οποίου είναι η κοινωνική πρόνοια εμφανίζει αδυναμίες, με κυριότερη την απουσία ενός ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος. Αυτό έχει και ως αποτέλεσμα να επηρεάζει την ποιότητα ζωής των πολιτών του κοινωνικού κράτους. Στο παρακάτω Διάγραμμα συγκρίνονται οι κατανομές του εισοδήματος των ανθρώπων που ζουν μόνοι τους και των ανθρώπων που ζουν ως ζευγάρι στην Ελλάδα.

Καμπύλες ποσοστού φτώχειας, ανά τύπο νοικοκυριού (Ελλάδα)

Ο οριζόντιος άξονας εμφανίζει τις τιμές του ισοδύναμου κατά κεφαλήν εισοδήματος σε ευρώ, και οι καμπύλες κατανομής του εισοδήματος υποδεικνύουν (στον κάθετο άξονα) το ποσοστό των ατόμων στο οποίο αντιστοιχεί η τιμή του εισοδήματος. Μπορεί να υποστηριχτεί ότι οι ηλικιωμένοι που ζουν μόνοι αντιμετωπίζουν

υψηλότερο κίνδυνο οικονομικής επισφάλειας σε σχέση με τους ηλικιωμένους που ζουν ως ζευγάρι. Η συγκεκριμένη διαπίστωση ισχύει ανεξαρτήτως του επίπεδου στο οποίο ορίζεται η γραμμή φτώχειας.

Πιο αναλυτικά από τον Πίνακα που θα παρουσιάσουμε παρακάτω φαίνονται οι διαφορές ανά σύστημα κοινωνικής πρόνοιας σε κάθε χώρα όσον αφορά την ποιότητα ζωής τους των πολιτών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

Ποιότητα ζωής ανά χώρα

Χώρα	Έλεγχος	Αυτονομία	Αυτοπραγ- μάτωση	Ευχαρίστηση
Μέση τιμή (Τυπική απόκλιση)				
Σουηδία	8,6(1,9)	8,0(1,4)	11,1(1,3)	9,7(2,0)
Δανία	8,8(2,0)	8,1(1,4)	11,2(1,3)	10,1(1,9)
Ολλανδία	9,3(1,9)	7,9(1,5)	10,8(1,7)	9,8(2,1)
Γερμανία	9,1(2,2)	7,8(1,6)	10,6(1,7)	9,0(2,2)
Βέλγιο	8,7(2,1)	7,9(1,5)	10,2(1,9)	9,5(2,0)
Γαλλία	8,6(2,2)	7,7(1,4)	9,3(1,9)	9,4(2,1)
Ελβετία	9,5(1,9)	8,4(1,3)	11,2(1,2)	10,3(1,7)
Αυστρία	9,0(2,3)	7,8(1,5)	10,9(1,7)	9,4(2,2)
Ισπανία	8,6(2,5)	7,3(1,5)	10,1(2,0)	8,7(2,3)
Ιταλία	8,4(2,4)	7,6(1,6)	9,3(1,8)	8,6(2,4)
Ελλάδα	7,7(2,3)	7,7(1,5)	9,5(1,8)	8,4(2,2)
Σύνολο	8,7(2,3)	7,7(1,5)	10,1(1,9)	9,1(2,2)

Από τις 11 χώρες που αποτελούν αντικείμενο μελέτης της παρούσας εργασίας, εμφανίζει χαμηλότερες τιμές η Ελλάδα, η Ιταλία και η Ισπανία και υψηλότερες τιμές οι χώρες της ηπειρωτικής και βόρειας Ευρώπης. Συγκεκριμένα στην Ελβετία διαπιστώνονται τα καλύτερα αποτελέσματα τόσο ως προς τις επιμέρους επιδόσεις των διαστάσεων της ποιότητας ζωής όσο και ως προς το σύνολο της. Ακολουθεί η Δανία και η Ολλανδία που εμφανίζουν εξίσου υψηλές τιμές. Μάλιστα οι τιμές που εμφανίζει η συνολική επίδοση της ποιότητας ζωής στις χώρες της Νότιας Ευρώπης (Ελλάδα, Ιταλία και Ισπανία) είναι χαμηλότερες από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (35,6).

Κεφάλαιο 6

Συμπεράσματα

Η συνολική εντύπωση η οποία συνεπάγεται από την παρούσα εργασία είναι πως η οικογενειακή συνοχή και αλληλεγγύη αποτελεί έναν παράγοντα που δεν πρέπει να αγνοηθεί: τα όρια των αποκλίσεων ανάμεσα στις χώρες έχουν μεγάλο εύρος. Η επίμονη των ευρημάτων για ένα χάσμα μεταξύ Βορρά και Νότου σημαίνει ότι η δομή της οικογενείας και η οικογενειακή συνοχή συνιστούν σημαντικά ερμηνευτικά εργαλεία. Στην ανάλυση που κάναμε στην εργασία μας με βάση τους πίνακες οι χώρες χωρίζονται σε τρεις ομάδες: στις μεσογειακές χώρες, όπου η αλληλεγγύη είναι ισχυρότερη, στις χώρες του Βορρά (συμπεριλαμβανομένης της Ολλανδίας) και τέλος, στις χώρες της ηπειρωτικής Ευρώπης.

Όσον αφορά την ποιότητα ζωής, η Ελλάδα όπως εξάλλου και οι περισσότερες χώρες της νοτιάς Ευρώπης, παρουσιάζει σχετικά υψηλό ποσοστό ατόμων που ζουν με την οικογένεια, συνδέοντας σε μεγάλο βαθμό την έννοια του νοικοκυριού με τον θεσμό της οικογενείας. Αυτό συνεπάγεται από το γεγονός ότι το κατά κεφαλήν εισόδημα είναι πολύ χαμηλό και δεν επιτρέπει μεγάλο ποσοστό ατόμων μέχρι την ηλικία των 30 να εγκαταλείπουν την οικογένεια. Η διάσταση της εγγύτητας της κατοικίας και της συγκατοίκησης λοιπόν, στην Ελλάδα και στις περισσότερες χώρες της νοτιάς Ευρώπης είναι σε υψηλά επίπεδα. Στις χώρες του Βορρά όπως και στις μεσογειακές χώρες η εγγύτητα της κατοικίας και της συγκατοίκησης είναι σε χαμηλότερα επίπεδα. Μαζί με τη διάσταση της εγγύτητας της κατοικίας και της συγκατοίκησης στα ίδια ποσοστά ακολουθεί και η συχνότητα επικοινωνίας. Σε αντίθεση με την Ελλάδα και

τις χώρες τις νότιας Ευρώπης όπου το κατά κεφαλήν εισόδημα είναι χαμηλό, στις μεσογειακές χώρες και στις χώρες του Βορρά το κατά κεφαλήν εισόδημα ανέρχεται σε αλλά υψηλότερα ποσοστά και έχει ως συνέπεια την καλύτερη απόδοση των νοικοκυριών όσον αφορά τη διάσταση της φροντίδας και της μεταβίβασης των χρηματικών ροών.

Ένα τελικό συμπέρασμα για το ρολό και τη λειτουργία του κοινωνικού κράτους είναι το αν αυτό ανταποκρίνεται στους στόχους και τους σκοπούς τους οποίους υποτίθεται ότι εξυπηρετεί, δηλαδή στην ευημερία, την κοινωνική δικαιοσύνη και την κοινωνική ασφάλεια. Από τους στόχους αυτούς λοιπόν, προκύπτει και το περιεχόμενο του κοινωνικού κράτους που συνίσταται στην αξίωση για το σύστημα της κοινωνικής πρόνοιας, για κοινωνική φροντίδα, στον καθορισμό του οικονομικού και κοινωνικού συντάγματος, στην κοινωνική ασφάλιση και στην φορολογική πολιτική. Τα κοινωνικά δικαιώματα εξειδικεύουν την αρχή του κοινωνικού κράτους και υπηρετούν τις αξίες της ίσης κοινωνικής αξιοπρεπείας και αλληλεγγύης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενόγλωσση

Andersson L., (1998) Loneliness Research and Interventions: A Review of the Literature, *Aging and Mental Health*, vol. 2, 264-274

Esping-Andersen G., (1990) *The three worlds of welfare capitalism*, Cambridge: Polity Press

Esping-Andersen G., (1996) *Welfare States in Transition: National Adaptions in Global Economies*, London: Sage

European Commission, (2002) *Joint Report on Social Inclusion Luxembourg*: Office for official Publications of the European Communities

Forbes Scott (2005) *A Natural History of families*, Princeton University Press

Ferrera M., (1996) The Southern Model of Welfare in Social Europe, *Journal of European Social Policy*, vol. 6

Ελληνόγλωσση

Αλεξάκης Ε.Π., (1998) *Γένη και Οικογένεια*, Αθήνα, Τροχαλία

Αλεξάκης Ε.Π., (2002) *Η Οικογένεια στον Δημόσιο και Ιδιωτικό Βίο στην Ελλάδα, Οι Νεότεροι Χρόνοι*, Αθήνα

Κασιμάτη Γ. / Μαυριά Κ., *Ερμηνεία του Συντάγματος*

Μανιτάκη Α., Κράτος Δικαίου και Έλεγχος της Συνταγματικότητας

Μπαμπινιώτης Γ., (2002), Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας, Ε.Π.Ε

Σακελλαρόπουλος Θ., (2003), Ζητήματα Κοινωνικής Πολιτικής, Αθήνα, Διόνικος

Σαρρής Μ., (2001), Κοινωνιολογία της Υγείας και ποιότητα Ζωής, Αθήνα, Παπαζήση